

Ministerie van Defensie

Afwijkings- rapportage

t.o.v. Defensie
Projectenoverzicht 2024

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inleiding	6
Opbouw	8
Tabellen	11
Defensiebreed materieel	16
Defensie Bewakings- en Beveiligingssystemen (DBBS)	17
Precision Guided Rockets (PGR)	18
Land materieel	20
Multi-Missie Radar (voorheen C-RAM en CLASS 1-UAV detectiecapaciteit)	21

Voorwoord

Wij zien bijna dagelijks dat de veiligheid van Nederland, Europa en het NAVO-gebied achteruit gaat. Als u vrede wilt, bereid u dan voor op oorlog, wisten de Romeinen al.¹ Defensie moet zich daarom voorbereiden, en een sterke krijgsmacht is essentieel om onze veiligheid te kunnen garanderen. Daarbij hoort een grotere verantwoordelijkheid voor Nederland om een grotere bijdrage te leveren aan de gevechtskracht van de NAVO door onze eigen gevechtskracht te versterken.

We kijken daarbij nadrukkelijk naar wat de Nederlandse industrie hieraan kan bijdragen. Ons land barst van de innovaties, en het bedrijfsleven staat klaar om Defensie te helpen in de structurele opschaling van de Nederlandse (hoog) technologische industrie. De Taskforce Productiezeekerheid waarover uw Kamer onlangs is geïnformeerd (Kamerstuk 36494, nr. 4) zet daarvoor de lijnen uit.

---

¹ Gevleugelde uitspraak veelal toegekend aan de Romeinse generaal Publius Flavius Vegetius Renatus uit de 4e of 5e eeuw na Christus.

De investeringsprojecten in het DPO leveren een belangrijke bijdrage aan het herstel en de modernisering van onze gevechtskracht. Onze mannen en vrouwen van de krijgsmacht verdienen dit. In de afgelopen periode zijn dan ook grote stappen gezet op het gebied van munitie en luchtverdediging. Dit is terug te zien in de projectbladen van deze afwijkingsrapportage waarin Defensie als uitzondering ook nieuwe munitie aanschafte. Defensie gaat namelijk voor het project 'Precision Guided Rockets (PGR)' veel meer systemen en munitie kopen dan in de A-brief van 16 mei vermeld (Kamerstuk 27 830, nr. 436). Defensie doet er alles aan om leveringen te versnellen. Met deze maatregelen is Defensie duidelijk, we praten niet alleen over versnelling, maar waar het kan doen we het ook.

Niet alles kan, en zeker niet tegelijk. De komende tijd zetten wij ons in om het extra geld zo goed en zo snel mogelijk om te zetten in nieuwe en verbeterde capaciteiten. Vanzelfsprekend lichten wij de Tweede Kamer daar zo snel mogelijk over in. Ik vertrouw erop dat we hiermee de goede samenwerking tussen Defensie en de Tweede Kamer voort kunnen zetten om onze krijgsmacht verder te versterken.

Dat Defensie voor grote uitdagingen staat is duidelijk. Dat we kunnen leunen op een toegewijde en professionele defensieorganisatie is dat ook. De krijgsmacht staat klaar om te leveren en stuurt op resultaat. Ik zie de toekomst dus met vertrouwen tegemoet.

DE STAATSECRETARIS VAN DEFENSIE
Gijs Tuinman

Inleiding

Actualisatie Defensie Materieelproces (DMP)

Begin 2024 is de geactualiseerde brochure "DMP bij de tijd 2.0" naar uw Kamer verzonden (Kamerstuk 2024Zo7282 van 23 april 2024). Verschillende aanpassingen zijn hierin opgenomen ter bevordering van de wendbaarheid van het DMP proces. De aanpassingen vonden plaats op drie aspecten (Kamerstuk 27 830, nr. 379 van 1 november 2022): het ophogen van de financiële ondergrens, het ophogen van de mandateringsgrens en het clusteren van DMP-brieven. Deze aanpassingen passen bij een slagvaardige organisatie die versnelt, herstelt en verantwoordelijkheden effectief belegt.

De financiële ondergrens is opgehoogd van € 25 miljoen naar € 50 miljoen. Deze bijstelling corrigeert de inflatie en kostprijsstijgingen van militair materieel sinds de vorige aanpassingen van de geldbedragen aan de Euro in 2001 (Kamerstuk 27 830, nr. 2 van 11 mei 2001).

Ten tweede is de mandateringsgrens opgehoogd naar € 250 miljoen. De eerdere mandateringsgrens van € 100 miljoen stamt ook uit 2001. De verwachting is dat Defensie hierdoor voor een deel van de projecten versnelde (financiële) verplichtingen aan kan gaan.

Als derde maatregel zal Defensie vaker DMP-brieven clusteren. Dit omvat zowel mogelijkheden om projectfasen-brieven te combineren, als het clusteren van meerdere onderling gerelateerde projecten in een enkele brief. Defensie heeft hier in de eerste helft van 2024 als volgt invulling aan gegeven:

- Voor het project *Deep Precision Strike Air* is op 6 juni jl. een gecombineerde B-/D-brief naar de Kamer verstuurd;
- Voor het project *Verbetering Zelfbeschermingssystemen Helikopters* is op 21 mei jl. in plaats van twee losse A-brieven, één integrale behoeftestellingsbrief naar de Kamer verstuurd;
- Voor de projecten *Vervanging LC-fregatten* en *Bewapening maritieme lucht en raketverdediging* is op 1 maart 2024 een gecombineerde A-brief naar de Kamer gestuurd;
- Verder is op 14 februari 2024 een programmabrief over de doorontwikkeling van de F-35 verstuurd waarin is voorgesteld de Kamer de komende jaren hierover via het DPO met Verantwoordingsdag te informeren.

Projecten

Defensie investeert continu in modernisering en vernieuwing van materieel en informatietechnologie (IT). Om de verwerving en uitvoering van investeringsprojecten in goede banen te leiden en ervoor te zorgen dat het defensiegeld zo goed mogelijk wordt besteed, is zorgvuldigheid noodzakelijk. Bij investeringsprojecten voor materieel en wapensysteemgebonden IT met een budget groter dan € 50 miljoen wordt het DMP gevolgd. In dit proces wordt uw Kamer door middel van DMP-fase brieven geïnformeerd, zodat een goede afweging bij de besluitvorming mogelijk is. Defensie informeert uw Kamer voortaan in de Stand van Defensie of in een verzamelbrief over ontwikkelingen in het vastgoedportfolio.

Investeringsprojecten tussen de € 50 miljoen en € 250 miljoen worden na de A-fase gewoonlijk door de staatssecretaris van Defensie gemandateerd aan de ambtelijke organisatie (Kamerstuk 27 830, nr. 379 van 1 november 2022). Mandatering van projecten van meer dan € 250 miljoen is mogelijk in het geval van eenvoudige, weinig risicovolle en politiek niet gevoelige investeringsprojecten met een grotere financiële omvang, of als feitelijk al vast staat hoe de behoefte moet worden vervuld omdat er maar één aanbieder is of weinig aanbieders zijn. Ook is mandatering aan de orde als het gaat om kapitale munitie. Indien een project van meer dan € 250 miljoen wordt gemandateerd, zal de A-brief in ieder geval ingaan op de projectrisico's en het al dan niet voorhanden zijn van verwervingsalternatieven.

Figuur 1: Processchema DMP

Bij gemandateerde projecten stuurt Defensie na de A-brief geen DMP-brieven meer, maar blijft uw Kamer geïnformeerd via de begroting van het Defensiematerieelbegrotingsfonds (DMF), het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage. Bij niet-gemandateerde projecten wordt uw Kamer na de A-brief geïnformeerd over het verdere verloop van het proces via de opeenvolgende DMP-brieven. Daarnaast bevat de begroting van het DMF informatie over gemandateerde en niet-gemandateerde projecten van meer dan € 250 miljoen.

Maatwerk kan worden toegepast door bijvoorbeeld DMP-fasen te clusteren. In dergelijke gevallen kan na de A-brief van een niet-gemandateerd project direct de D-fase beginnen. De A-brief wordt in dat geval zoveel mogelijk aangevuld met de relevante informatie die anders in de B-brief zou zijn opgenomen, zoals informatie over risico's en het al dan niet voorhanden zijn van verwervingsalternatieven. Indien sprake is van projectomstandigheden die op verzoek van uw Kamer vallen onder de Regeling Grote Projecten (RGP), volgt na de verwerving en invoering van het materieel een E-fase (evaluatie) die ook met uw Kamer zal worden gedeeld.

Ook projecten waarbij internationaal wordt samengewerkt, verlopen volgens het DMP. Daarbij kunnen zich situaties voordoen waarbij maatwerk nodig is, bijvoorbeeld omdat de overheid van een partnerland als verwervende instantie optreedt, zoals bij de gezamenlijke vervanging van de *Airborne* voertuigen waarvoor Duitsland als *lead nation* optreedt. In dat geval wordt uw Kamer over het te volgen proces geïnformeerd. Gezien de noodzaak tot versnelde herstel en groei van onze krijgsmacht zal in de komende jaren vaker maatwerk nodig zijn van om (internationale) materieelsamenwerking mogelijk te maken.

Defensie Projectenoverzicht (DPO) en DPO-afwijkingsrapportage

Met het DPO geeft Defensie het parlement jaarlijks op Verantwoordingsdag integraal inzicht in de lopende DMP-projecten. Het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage zijn het resultaat van de ambitie de rapportages van Defensie meer integraal te maken (Kamerstuk 35 000 X, nr. 68). Materieel- en wapensysteemgebonden IT-projecten uit het DPO waarbij een significante afwijking is opgetreden, worden opgenomen in de DPO-afwijkingsrapportage.

Projecten die door uw Kamer als 'groot' project zijn aangemerkt en op basis van een uitgangspuntennotitie jaarlijks een separate rapportage kennen, worden niet opgenomen in het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage. Dit geldt momenteel voor de projecten Verwerving F-35 (Kamerstuk 26 488, nr. 476 van 12 april 2024), Vervanging Onderzeebootcapaciteit (Kamerstuk 34 225, nr. 52 van 26 maart 2024) en Grensverleggende IT (Kamerstuk 35 728, nr. 14 van 8 april 2024). De Kamer wordt wel geïnformeerd over de aan deze grote projecten gerelateerde (DMP-)projecten in het DPO en indien daartoe aanleiding is in de DPO-afwijkingsrapportage. Over niet-wapensysteemgebonden IT-projecten wordt gerapporteerd via het Rijks ICT-dashboard.

De DPO-afwijkingsrapportage wordt tegelijkertijd met de begroting van het DMF aangeboden op Prinsjesdag. Een totaaloverzicht van financiële afwijkingen ten opzichte van het DMF wordt gecommuniceerd in de eerste supplettaire begroting. De eerste supplettaire begroting wordt tegelijk met de Voorjaarsnota ingediend en uiterlijk 1 juni gepubliceerd. Het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage worden op internet gepubliceerd via: www.defensie.nl.

Opbouw

De DPO-afwijkingsrapportage geeft een overzicht van alle materieel- en wapensysteemgebonden IT-projecten van meer dan € 50 miljoen in onderzoek en realisatie waarbij een significante afwijking is opgetreden. Deze afwijkingsrapportage laat zien welke projecten significant afwijken ten opzichte van de stand van zaken in het DPO van mei 2024. De standdatum voor de informatie van deze rapportage is 19 augustus 2024.

Een afwijking is significant als:

- er een scopewijziging in kwantiteit van minimaal 10% of een significante scopewijziging in kwaliteit plaatsvindt (product);
- de realisatiedatum (levering van het product) van een project over de grens van het beoogde kalenderjaar heen verschuift (tijd);
- het projectbudget de financiële bandbreedte volgens het DMP overschrijdt (geld);
- het projectbudget minimaal 10% afwijkt, met een drempel van € 25 miljoen (geld).

Daarnaast worden afwijkingen in politiek gevoelige projecten gemeld.

Indeling Projectblad

De rapportage is opgebouwd uit projectbladen waarin allereerst de afwijking wordt weergegeven en toegelicht. De projectbladen zijn opgebouwd volgens een vaste indeling. De projecten zijn ingedeeld op defensiebrede toepassingen, operationeel commando en IT. In de navolgende paragrafen worden de elementen van de projectpagina's nader toegelicht.

Projectfasering

Allereerst geeft het projectblad aan in welke fase het project zich bevindt. Projecten waarover uw Kamer met een A-brief is geïnformeerd over de behoeftstelling en waarvan de wijze van realisatie wordt onderzocht, bevinden zich in de 'onderzoeksfase'. Na voltooiing van de onderzoeksfase wordt aangevangen met de voorbereidingen voor de contractuele verplichting(en) in de 'realisatiefase'. Op het moment dat de commerciële vertrouwelijkheid van het beschikbare projectbudget voor het project niet langer hoeft te worden gewaarborgd, wordt in het DPO de financiële reeks opgenomen. Zodra een (wapen)systeem door Defensie buiten gebruik wordt gesteld, komt het in de 'afstotingsfase'.

Projectfase cf. DMP		Projectfase cf. DPO
Behoeftestellingsfase	(A-fase)	Projecten worden pas in het DPO opgenomen, zodra er een A-brief is verstuurd
Onderzoeksfase	(B-fase)	In onderzoek
Vervolgonderzoeksfase	(C-fase)	
Verwervingsvoorbereidingsfase	(D-fase)	In realisatie
Uitvoering van het project		
Evaluatiefase	(E-fase)	Project afgerond/voltooid

Figuur 2: Visualisatie van gehanteerde projectfasen gerelateerd aan de projectfasen in het DMP-proces

Wel/niet gemandateerd

Het projectblad geeft weer of het project overeenkomstig het DMP gemandateerd of niet-gemandateerd is.

Belangrijke wijzigingen

Hier wordt vermeld welke belangrijke wijzigingen zich ten opzichte van het voorgaande DPO hebben voorgedaan. Verschuivingen in tijd en financiële aanpassingen kunnen worden veroorzaakt door een herfasering, herijking van de behoefte, prijspeilbijstellingen en/of valutakoerscorrecties¹, marktontwikkelingen bij leveranciers en/of budgettaire overwegingen. Bij significante wijzigingen is een nadere toelichting gegeven.

Aanleiding en toelichting

Hier wordt een korte omschrijving gegeven van de inhoud en het doel van het project. Daarbij geldt in het algemeen dat Defensie de ambitie heeft om de krijgsmacht te moderniseren en het informatiegestuurd optreden te versterken. Alle genoemde projecten dragen bij aan het behalen van deze ambitie. In de toelichting wordt

¹ Elk project wordt indien nodig jaarlijks gecompenseerd voor inflatie door middel van een prijspeilbijstelling en/of voor valutashommelingen met een valutakoerscorrectie.

een algemene toelichting gegeven op de inhoud van het project.

Projectplanning

Voor projecten waarbij de realisatie over de grens van het beoogde kalenderjaar heen verschuift, wordt hier de oorspronkelijk geplande looptijd van het project, de planning ten tijde van het voorgaande DPO en/of DPO-afwijkingsrapportage en de huidige geplande looptijd vermeld. De projectplanning beslaat daarbij de periode van de A-fase tot en met de D-fase. Per project is de planning uit het voorgaande DPO en/of DPO-afwijkingsrapportage opgenomen, zodat direct zichtbaar is bij welke projecten er sprake is van wijzigingen van de planning.

Financiën

De financiële informatie in deze rapportage is vermeld in miljoenen euro's en volgt het prijspeil en de valutakoers van het jaar waarin het DPO aan uw Kamer wordt aangeboden. Alle projecten worden jaarlijks op het prijspeil van het lopende jaar gebracht en in het DPO weergegeven. Bij de financiële weergave kunnen kleine verschillen in optelling optreden door afronding.

Van projecten in onderzoek wordt alleen de financiële bandbreedte weergegeven. Bij projecten in realisatie wordt per project in een tabel het projectbudget vermeldt. Indien van toepassing wordt ook het effect op de exploitatie en de fasering van de kasgeldreeks opgenomen, als deze niet commercieel vertrouwelijk zijn. Tevens worden de veranderingen ten opzichte van het vorig DPO zichtbaar gemaakt.

Het projectbudget bestaat uit de onderzoekskosten, de basisraming en de risicoreservering van het gehele project. Het projectvolume bestaat uit het projectbudget vermeerderd met het effect op exploitatie. Vanaf 2018 is het effect op exploitatie indien van toepassing afzonderlijk weergegeven. Het effect op exploitatie is gedefinieerd als het verschil in exploitatiekosten

van het huidige wapensysteem en de verwachte exploitatiekosten bij vervanging, *Midlife Update* of levensduur verlengend onderhoud. Hiermee wordt, waar mogelijk, in de planning al rekening gehouden.

Bij projecten waarvoor het contract nog niet is gesloten, wordt het projectbudget in een financiële bandbreedte weergegeven. Ook wordt de planning weergegeven ten opzichte van het voorgaande jaar en de oorspronkelijke planning van het project. Op basis van de A-brief wordt bij niet-gemandateerde projecten de eerstvolgende geplande DMP-brief aan uw Kamer vermeld.

Er worden vier financiële bandbreedtes onderscheiden. In miljoenen euro's zijn dit: 50-250, 250-1000, 1000-2500 en >2500.

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
		t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Oorspronkelijk								
DPO 2024								
AWR 2024								
Effect op exploitatie								

Figuur 3: Financiële tabel met kasgeldreeks van komende vijf jaar

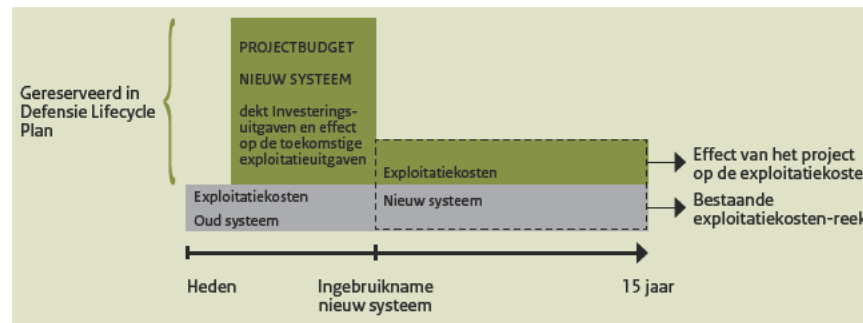
Bij projecten in realisatie waarvoor het contract is gesloten, worden per project in een tabel het projectbudget (van het gehele project) en de fasering van de kasgeldreeks in de eerstkomende vijf jaar opgenomen. Het DPO en de afwijkingsrapportage blikken vijf jaar vooruit in de kasgeldreeks vanaf het betreffende jaar. Deze zijn in verband gebracht met het voorgaande jaar en de oorspronkelijke planning van het project. De financiële informatie is vermeld in miljoenen euro's en volgens het prijspeil van het lopende jaar. Alle projecten worden jaarlijks op het prijspeil van het lopende jaar gebracht.

Indien van toepassing is bij een aantal projecten de toegekende prijspeilbijstelling (bijstelling als gevolg van inflatie) en/of valutakoerscorrectie aan het project toegevoegd. Hierdoor zijn de financiële reeksen aangepast vooruitlopend op de eerstvolgende verwerking ervan. De huidige planning van het project wordt hierdoor niet beïnvloed.

Het donkergroene oppervlak in de afbeelding komt overeen met het financiële projectvolume dat voor een project wordt gereserveerd. Overigens kan het effect op de exploitatiekosten ook negatief zijn, als het nieuwe systeem goedkoper is in gebruik. In dat geval is

het financiële projectvolume van het project lager dan het projectbudget voor de verwerving, omdat de toekomstige bespaarde exploitatiekosten in mindering worden gebracht op het financieel volume. Alleen als het effect op de exploitatie toe- of afneemt, wordt dit genoemd onder het kopje "belangrijke wijzigingen".

Bij de projecten worden in de projecttabellen onder meer het oorspronkelijke en het huidige projectbudget vermeld. Deze zijn niet direct vergelijkbaar, aangezien in de huidige budgetten de prijspeilbijstellingen van de afgelopen jaren zijn verwerkt en er sprake kan zijn van afrondingsverschillen. Daarnaast kunnen in de periode tussen de goedkeuring van de behoefte en de daadwerkelijke verwerving van de goederen en diensten de nodige mutaties zijn verwerkt.

Figuur 4: Overzicht van het effect op de exploitatiekosten

Deze mutaties (herijkingen) zijn onder meer het gevolg van:

- de opeenvolgende DMP-fasen, waarbij de behoefte in elke volgende fase concreter wordt en waaruit kwantitatieve, kwalitatieve en financiële bijstellingen volgen;
- wijzigingen die voortvloeien uit internationale samenwerking;
- het verloop van het ontwikkeltraject, indien het nieuw te ontwikkelen materieel betreft;
- het opnemen van verschillen in exploitatie van oude en nieuwe systemen als onderdeel van het projectvolume;
- verandering van het defensiebeleid.

Relatie met andere projecten

Hier zijn projecten uit dit DPO vermeld die een directe of indirecte relatie hebben met het beschreven project.

Relevante Kamerstukken

Hier wordt een opsomming gegeven van de Kamerstukken die betrekking hebben op een DMP-faseovergang van het project.

Vooruitblik

In deze DPO-afwijkingsrapportage zijn drie projecten opgenomen die een significante wijziging hebben ondergaan. Het totaal aantal projecten in het voorgaande DPO bedroeg 103. Sinds het voorgaande DPO van mei 2024 zijn twee nieuwe projecten van start gegaan, Verbetering Zelfbeschermingsystemen Helikopters² en het project *Precision Guided Rockets*³. Het projectblad *Precision Guided Rockets* (PGR) wordt als uitzondering voor de eerste keer opgenomen in deze DPO-afwijkingsrapportage, in plaats van het DPO van 2025. Het projectbudget is na de A-brief van 16 mei 2024 aanzienlijk verhoogd voor de additionele aanschaf van extra systemen en munitie. De scope van de projectuitbreiding is daardoor dusdanig significant dat dit projectblad alsnog toegevoegd wordt aan deze afwijkingsrapportage.

Met het verschijnen van de nieuwe Defensienota 2024 wordt uw Kamer verder geïnformeerd over toekomstige projecten.

² Kamerstuk 27 830, nr. 437 van 21 mei 2024

³ Kamerstuk 27 830, nr. 436 van 16 mei 2024

Tabellen

Defensiebreed materieel In realisatie	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
		t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Projectnaam								
Aanvulling Inzetvoorraad munitie	>2500			Commercieel vertrouwelijk				
Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)	75,2	30,9	28,7	15,6				
Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem (DBBS)	250-1000			Commercieel vertrouwelijk				
Defensie Operationeel Kledingsysteem (DOKS)	290,8	36,3	8,1	42,1	106,0	51,9		
Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)	1000-2500			Commercieel vertrouwelijk				
Gespecialiseerde transport- en opslagcontainers	51,3	14,3	37					
Initiële Counter-Unmanned Aircraft Systems (C-UAS)	50-250			Commercieel vertrouwelijk				
Operationele infrastructuur voor de snel inzetbare eenheden van de krijgsmacht	131,3	0,6	8,5	33,5	29,6	29,6	29,6	
Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)	368,5	222,8	72,6	53,2	19,9			
Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)	250-1000			Commercieel vertrouwelijk				

Maritiem materieel In realisatie	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
		t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
ESSM Block 2: Verwerving en integratie	730,2	200,5	82,6	148,7	82,4	69,2	53,1	37,5
Future Littoral All-Terrain Mobility Band Vagn (FLATM BV)	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten	97,3	76,7	20,5					
Langer doorvaren LCF: Elektronische oorlogvoering	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Langer doorvaren LCF: Materiële zeevaardigheid	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Maritime Ballistic Missie Defence (MBMD)	149,9	147,0	2,9					
Midlife Update (MLU) Oceangoing Patrol Vessels (OPV)	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Verbetering MK48 torpedo	216,6	113,3	9,6	29,0	33,4	12,8	10,5	8,1
Vervanging 127mm kanon Luchtverdedigings- en Commandofregatten	163,8	47,1	26,8	27,4	21,0	19,7	5,2	16,7
Vervanging Close-in Weapon System (vCIWS)	250-1000	Commercieel vertrouwelijk						
Vervanging hulpvaartuigen	250-1000	Commercieel vertrouwelijk						
Vervanging M-fregatten (ASWF)	2039,3	90,0	234,0	300,7	312,6	440,2	325,0	212,3
Vervanging Maritiem Surface-to-surface missile	233,0	21,9	18,0	23,0	25,3	20,2	52,9	21,7
Vervanging middelzwaar landingsvaartuig (LCVP)	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Vervanging mijnbestrijdingscapaciteit (MCM)	1144,4	232,4	170,3	189,2	155,3	144,9	106,7	81,9
Vervanging MK46 Lightweight Torpedo	345,5	44,4	43,5	54,9	47,4	40,9	27,7	11,9
Verwerving Combat Support Ship	467,9	344,1	72,2	42,2	0,5	8,2	0,5	
Verwerving Maritime Strike	1000-2500	Commercieel vertrouwelijk						
Verwerving Softkill Torpedo Defensiesysteem	50-250	Commercieel vertrouwelijk						

Maritiem materieel In onderzoek	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
		t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Bewapening maritieme lucht- en raketverdediging	1000-2500	Commercieel Vertrouwelijk						
Future Littoral All-Terrain Mobility Patrouillevoertuigen (FLATM PV)	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Vervanging LC-fregatten	>2500	Commercieel vertrouwelijk						
Verwerving Amfibische Transportschepen	1000-2500	Commercieel vertrouwelijk						

Land materieel In realisatie	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
		t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Projectnaam								
155mm Precision Guided Munition (PGM) voor de PzH2000	101,6	51,0	20,5	16,5	13,6			
Aanvulling inzetvoorraad Patriot PAC-3 raketten	210,9	25,4	62,1	77,9	1,9	18,1	12,6	12,9
Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer), productie	1000-2500					Commercieel vertrouwelijk		
Ground based Area Access Denial	50-250					Commercieel vertrouwelijk		
Levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig	107,3	18,5	23,4	9,8	13,3	22,5	20,0	
Licht Indirect Vurend Systeem (LIVS)	250-1000					Commercieel vertrouwelijk		
Midlife Update (MLU) Bushmaster	50-250					Commercieel vertrouwelijk		
Midlife Update (MLU) Fennek	250-1000					Commercieel vertrouwelijk		
Midlife Update (MLU) voor de Pantserhouwitser 2000NL (PzH2000NL)	50-250					Commercieel vertrouwelijk		
Midlife Update (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL	876,8	240,6	62,4	138,7	187,7	179,5	67,9	
Multi Missie Radar (MMR)	331,5	98,9	48,9	33,9	44,7	57,6	47,5	
Raketartillerie	250-1000					Commercieel vertrouwelijk		
Verlenging levensduur Patriot	250-1000					Commercieel vertrouwelijk		
Vervanging CBRN Detectie, Identificatie en Monitoring	50-250					Commercieel vertrouwelijk		
Vervanging drijvende brugslagcapaciteit	62		21,2	34,0	5,2	1,6		
Vervanging en uitbreiding Short Range Anti-Tank (SRAT) capaciteit	50-250					Commercieel vertrouwelijk		
Vervanging MRAD & SHORAD	1000-2500					Commercieel vertrouwelijk		
Vervanging mortieren 60/81 mm	62,3	1,4	8,0	52,8				

Lucht materieel In realisatie	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
		t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Projectnaam								
Aanpak obsolescentie Cougar-helikopters	76,4	34,7	6,9	17,4	9,7	4,6	3,1	
AH-64D zelfbescherming (ASE)	74,5	33,4			1,9	14,9	24,3	
Anti-A2AD capaciteit F-35	250-1000	Commercieel vertrouwelijk						
Apache Remanufacture	1.100,3	325,6	160,8	224,0	180,7	179,2	29,9	
Chinook Vervanging & Modernisering	1.167,8	863,6	28,6	115,8	78,1	81,7		
Deep Strike capaciteit Air	250-1000	Commercieel vertrouwelijk						
F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket	51,9	38,9	12,9					
F-35: Verwerving middellange tot lange afstandsraket	351,1	58,5	39,1	29,1	36,3	111,6	56,2	20,2
F-35: Verwerving munitie boordkanon, zelfbeschermingsmiddelen en wapenladers	65,6	38,8	11,7	14,8	0,3			
Langer Doorvliegen F-16 – Instandhouding	79,8	54,7	1,7	23,4				
Midlife Update NH90	658,8	5,0	27,7	29,4	66,8	37,7	68,8	79,3
MQ-9 Bewapening	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Multi Ship Multi Type (MSMT) Helikopter Simulatoren	170,80	6,9	9,3	43,9	35,3	50,2	25,0	
NH90	1.228,0	1.138,6	15,6	29,9	27,3	8,3	8,2	
Opbouw Operationele Satelliet Capaciteit	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Uitbreiden en versterken MQ-9 capaciteit	250-1000	Commercieel vertrouwelijk						
Verbetering AH-64E bewapening - Joint Air to Ground Missiles (JAGM)	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Vervanging initiële vliegeropleidingscapaciteit	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen	129,8	68,5	26,3	13,5	15,5	6,0		
Vervanging Medium Utility Helicopter SOF Air (Aanschaf H225M Caracal)	1000-2500	Commercieel vertrouwelijk						
Vervanging strategisch luchttransport en AAR (MRTT)	250-1000	Commercieel vertrouwelijk						
Vervanging tactische luchttransport capaciteit	1000-2500	Commercieel vertrouwelijk						
Vliegtuigafreminstallatie	70,1	37,4	11,9	10,9	9,9			

IT In realisatie	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
Projectnaam		t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Geinstrumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden	114,0	47,8	24,0	28,8	13,4			
Joint Electronic Attack (EOV)	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Modernisering Tactische Indoor Simulator (TACTIS)	50-250	Commercieel vertrouwelijk						
Realisatie Maritime Operations Centre Admiral BENELUX (MOC ABNL)	69,7		3,2	4,8	12,6	4,2	23,9	13,5
Vervanging ESM-capaciteiten KL EOV-systeem	98,4	34,1	4,1	49,1	3,3	17,1		
Vervanging grondterminals MILSATCOM	60,5	34,1	16,0	4,0	1,4	5,0		

IT In onderzoek	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
Projectnaam		t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Foxtrot	1000-2500	Commercieel vertrouwelijk						

Defensiebreed materieel

Defensiebreed materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2016-2019
DPO '24 (vorig tijdvak)	2016-2029
AWR'24 (huidig tijdvak)	2016-2029

Belangrijke wijzigingen

Het projectbudget is opgehoogd als gevolg van onvoorziene extra investeringen voor de instandhouding van bestaande systemen door de in het DPO 2024 gemelde vertraging van DBBS.

Defensie Bewakings- en Beveiligingssystemen (DBBS)

Aanleiding

In 2008 is besloten om één Defensie Bewakings- en Beveiligingsorganisatie (DBBS) op te richten. Daarnaast bereikten diverse grote systemen tussen 2014 en 2016 het einde van hun levensduur. Verder bestond de wens om de huidige situatie met meer dan veertig verschillende bewakings- en beveiligingssystemen doelmatiger in te richten. Tenslotte was een aanpassing van een deel van de systemen noodzakelijk om de nieuwe technologie (cryptosleutels) van de contactloze Defensiepas te faciliteren.

Projecttoelichting

Het project DBBS voorziet in de tijdige vervanging van de huidige bewakings- en beveiligingssystemen, teneinde de continuïteit van de ondersteuning binnen de bewakings- en beveiligingsoperatie te waarborgen, te verbeteren en hierbij kosten te besparen. Onder genoemde systemen vallen elektronische toegang, indringerdetectie en de meldkamersystemen. Het project DBBS is randvoorwaardelijk om toekomstvast en structureel betaalbaar de fysieke beveiliging uit te kunnen voeren van Defensielocaties. Binnen het DBBS-programma worden ruim 45 verschillende bestaande systemen onder regie van Defensie omgebouwd door het consortium Thales & Unica.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- A-brief Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem (DBBS), Kamerstuk 33 468, nr. 1 van 2 november 2012

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
		t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Oorspronkelijk	25-100							
DPO 2024	250-1000							
AWR 2024	250-1000							

Commercieel vertrouwelijk

Commercieel vertrouwelijk

Defensiebreed materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk	2026-2028
DPO '24 (vorig tijdvak)	n.v.t.
AWR '24 (huidig tijdvak)	2026-2028

Belangrijke wijzigingen

Als uitzondering wordt dit project voor de eerste keer opgenomen in deze DPO afwijkingsrapportage in plaats van in het eerstvolgende DPO van 2025. In de A-brief 'PGR' van 16 mei jl. gaf Defensie aan dat het additionele mogelijkheden beziet voor uitbreiding van dit project voor eenheden in het landdomein. Deze uitbreiding zal worden gerealiseerd door het projectbudget te verhogen voor de aanschaf van extra systemen en munitie tot het aantal dat nodig is voor de volledige inzetambitie voor zowel CZSK als CLAS, zoals genormeerd in het Beleidskader Inzetvoorraden (BKI).

Om binnen de budgettaire kaders van de Defensiebegroting te blijven worden de meerkosten gedekt uit het project MRAT/SRAT door breder te kijken naar de functionaliteit pantserbestrijding waarbij we niet een-op-een vervangen, maar streven naar een mix van middelen. Met de uitbreiding van PGR is derhalve minder budget nodig voor MRAT/SRAT.

Precision Guided Rockets (PGR)

Aanleiding

Mogelijke tegenstanders beschikken steeds vaker over geavanceerde wapens en sensoren. Onze eenheden dienen te beschikken over verschillende typen bewapening om het hoofd te kunnen bieden aan verschillende dreigingen en een opponent die minimaal over dezelfde capaciteiten beschikt. Hiermee kunnen deze eenheden effectief opereren, eigen troepen beschermen en zich aanpassen aan een voortdurend veranderende dreigingsomgeving. Defensie wil daarom de vuursteuncapaciteit van het Korps Mariniers en de Luchtmobiele Brigade versterken met lasergeleide raketten.

Projecttoelichting

Met het project PGR verwerft Defensie een lanceerinstallatie die raketten verschiept. Een geleidingseenheid die wordt toegevoegd aan de raket maakt van de Hydra 70 ongeleide raket een precisiegeleide raket. Zo kan deze nauwkeurig doelen raken. Defensie gebruikt de Hydra 70 raket al voor de Apache AH-64 gevechtshelikopter.

Momenteel worden de lichte gevechtseenheden, de 11 Luchtmobiele Brigade en het Korps Mariniers van vuursteun voorzien met 120mm mortieren met een betrekkelijk gering bereik (ordegrootte 8 km) en precisie. Voor de voorziene manier van optreden is echter een mix van vuursteunmiddelen nodig, die elkaar aanvullen qua schootsafstand en te bereiken effecten. In de nabije toekomst willen het Korps Mariniers

en de Luchtmobiele Brigade naast PGR ook beschikken over Precisiegeleide Mortieren (PGM) en *Loitering Munitions* die worden verworven met het project Licht Indirect Vurend Systeem (LIVS). Deze middelen complementeren elkaar qua bereik op de korte, middellange en lange afstand en qua beoogd effect op het doel. De PGR vult het gat in de huidige bewapening dat bestaat op de middellange afstand.

Daarnaast is het wapensysteem in staat om doelen uit te schakelen onder zware weersomstandigheden en onder een hoge cyberdreiging. Het Korps Mariniers en de Luchtmobiele Brigade beschikken vooralsnog niet over andere wapensystemen die onder deze omstandigheden even effectief zijn. Daarmee versterkt dit project de slagkracht significant.

Duurzaamheid

Defensie is voornemens in een later stadium te bezien welke simulatiemogelijkheden toegepast kunnen worden, om de duurzaamheid van dit project te bevorderen.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
		t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Oorspronkelijk	50-250							
AWR 2024	50-250							

Commercieel vertrouwelijk

Precision Guided Rockets (PGR) (vervolg)

Relatie met andere projecten

- Licht Indirect Vurend Systeem (LIVS)
- Future Littoral All-Terrain Mobility Band Vagn (FLATM-BV)
- Future Littoral All-Terrain Mobility Patrouillevoertuigen (FLATM-PV)
- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)
- AH-64D Verbetering bewapening

Relevante Kamerstukken

- A-brief Precision Guided Rockets Korps Mariniers, Kamerstuk 27 830, nr. 436 van 16 mei 2024

Land materieel

Land materieel

Projectfase
In realisatie

Wel/niet gemandateerd
Gemandateerd

Projectplanning

Oorspronkelijk 2019-2021
DPO '24 (vorig tijdvak) 2020-2027
AWR '24 (huidig tijdvak) 2020-2029

Belangrijke wijziging

Defensie schaft 2 extra MMR systemen (totaal wordt hiermee 18) met bijbehorende overige artikelen aan. Hiervoor is het projectbudget verhoogd en de projectplanning aan de verwachte levertijd aangepast.

Multi-Missie Radar (voorheen C-RAM en CLASS 1-UAV detectiecapaciteit)

Aanleiding

Om effectief te kunnen optreden is een sterke inlichtingenpositie een vereiste. Inlichtingen zijn essentieel voor een goede *situational awareness* en meer in het bijzonder ook voor de bestrijding van vijandelijke grondwapens en luchtdreigingen. Met het einde van de levensduur van de WLR (Wapen Locatie Radar) ontstaat behoefte aan vervangende capaciteit. Daarnaast neemt de dreiging van aanvallen met *Rockets, Artillery and Mortars* (RAM) en van kleine onbemande vliegtuigen toe. De nieuwe radar capaciteit zal ook deze nieuwe dreigingen moeten kunnen onderkennen.

Projecttoelichting

Binnen dit project wordt de MMR van Thales Nederland verworven.

- De levering van de eerste negen Nederlandse en de Noorse systemen is voorzien vanaf Q2 2024 tot eind 2025.
- De volgende negen Nederlandse radars worden geleverd tussen Q2 2026 en Q2 2028.
- De levering van acht extra systemen als gevolg van de Voorjaarsnota 2024 is voorzien tussen Q3 2028 en Q4 2029. Deze zijn nog niet onder contract gebracht.

Innovatie

Het concept voor de MMR is in een intensieve samenwerking tussen het Commando Landstrijdkrachten (CLAS) en Thales Nederland ontwikkeld. Het operationele concept voor wapenlocatie en luchtverdediging vormt hierbij de leidraad. Bij de ontwikkeling van de radar is ingezet op een hoog mobiel en tevens snel inzetbaar radar systeem. De MMR gebruikt dezelfde radarantenne als toegepast op een aantal schepen van de Koninklijke Marine. De software is voor een groot deel gelijk aan de Marine systemen, maar geoptimaliseerd voor de toepassing binnen het CLAS.

Relatie met andere projecten

- Initiële Counter-UAS-capaciteit
- Raketartillerie
- Vervanging MRAD en SHORAD

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling C-RAM en Class 1 UAV-detectiecapaciteit (A-brief) van 21 oktober 2015, Kamerstuk 27 830, nr. 161

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln						
			t/m 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
	Oorspronkelijk	100-250							
	DPO 2024	100-250	A						
	AWR 2024	100-250	A						

Commercieel vertrouwelijk
Commercieel vertrouwelijk